

ETNOGRAFIE a GEOGRAFIE

Petra Vašutová

(studentka etnografie na FF,
absolventka předmětu v r. 2007)

Upravil a doplnil M. Culek

ETNOGRAFIE

- = Národopis
- Studuje: Kultura vlastní společnosti v jejím přirozeném a tradičním prostředí,
- Cíl: uchování tradičních prvků budoucím generacím
- Národní obrození - hledání kulturních kořenů a vlastní identity
- Kultura – práce, obživa, bydlení, odívání, obyčeje, folklor, duchovno, den všední i sváteční
- Geografie - vzhled krajiny a příčiny jejího stavu
- Etnografie - život člověka v této krajině a jeho přímý vliv

HISTORICKÁ GEOGRAFIE

- Studuje vývoj lidské společnosti a krajiny v kontextu geograficko-historickém.
- Osídlení země a její správní vývoj.
- Rajonizace Moravy - od 16.stol. do 20.stol. prokazatelné doklady o národopisné nebo jazykové diferenciaci celého území Moravy

ETNOGRAFIKÉ OBLASTI JIŽNÍ MORAVY

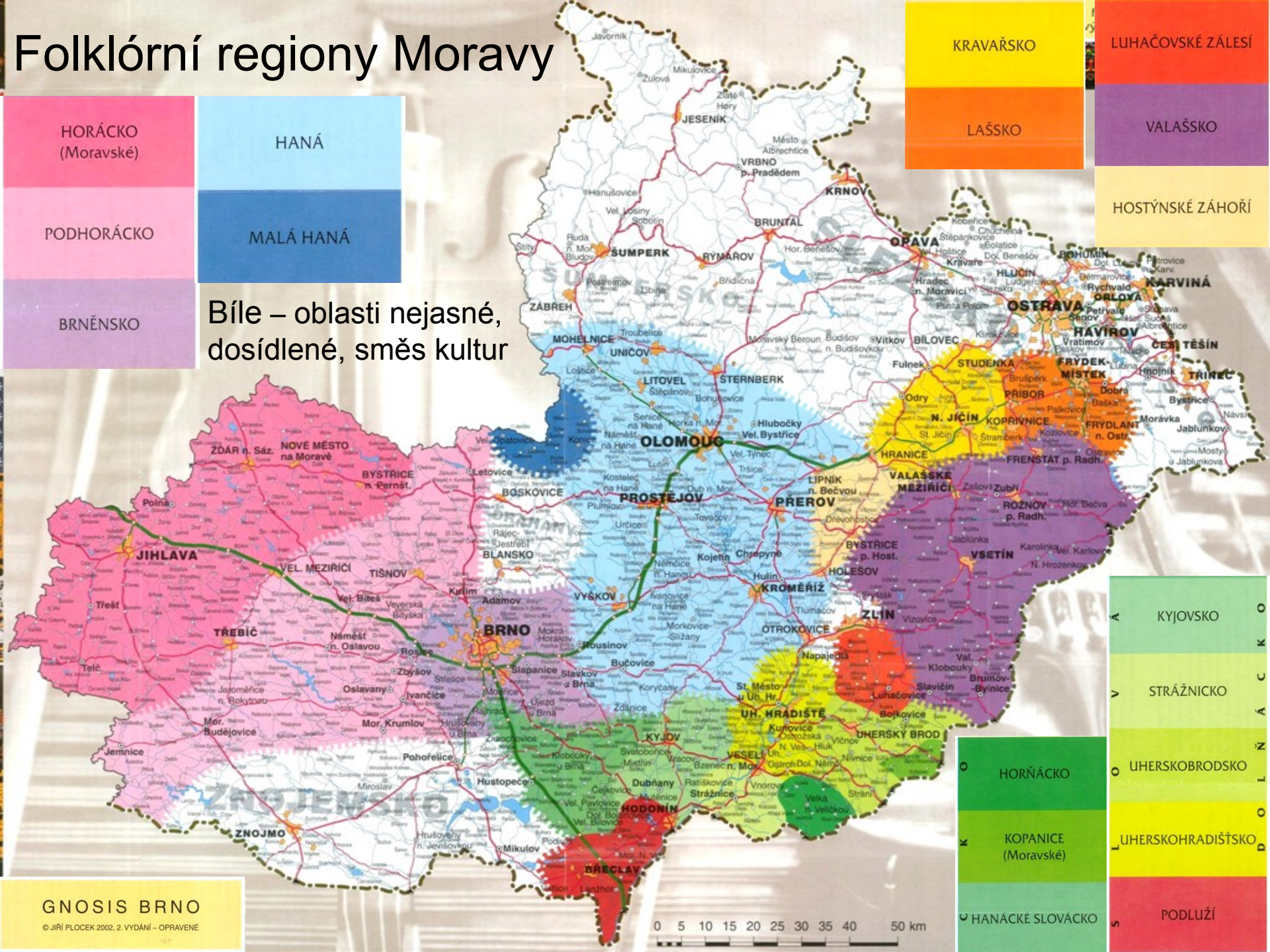
- Jižní Morava- 9 etnografických oblastí:
- Horácko
- Podhorácko
- Brněnsko
- Malá Haná
- Haná
- Hanácké Slovácko
- Slovácko
- Luhačovické Zálesí
- Valašsko

Folklórní regiony Moravy

HORÁCKO (Moravské)	HANÁ
PODHORÁCKO	MALÁ HANÁ
BRNĚNSKO	

Bíle – oblasti nejasné,
dosídlené, směs kultur

KRAVAŘSKO	LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
LAŠSKO	VALAŠSKO
	HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ

KYJOVSKO
STŘAŽNICKO
UHERSKOBRODSKO
UHERSKOHRADIŠTSKO
HORNÁCKO
KOPANICE (Moravské)
HANÁCKÉ SLOVÁCKO
PODLUŽÍ

BRNĚNSKO

- Brno a okolí
- Přejídná oblast mezi Hanou a Podhoráckem
- Mísení kulturních a jazykových vlivů, etnografická nejednotnost, vliv německé kultury, průmyslová oblast, ekonomicko-sociální aspekty
- Středomoravské resp. hanácké nářečí
- Město Brno - jazykový ostrov německý
- Zvl. podoblast: Rosicko-Oslavansko (doly)

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční obyčej • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁČKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTSKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

0 5 10 15 20 25 30 35 40 50 km

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRÁVENÉ

HORÁCKO A PODHORÁCKO

- Etnografické oblasti na pomezí Čech a Moravy
- Název vyjadřující spíše geografickou než kulturní příslušnost
- První zmínky až z přelomu 18.-19.stol.
- Oblast místy zámožná – pěstování Inu, chovatelství koní
- Horácko – v něm německý jazykový ostrov Jihlavsko
- Podhorácko – více ovlivněno bohatým regionem Hané

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční obyčeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- LIHRSKOBRODSKO
- LIHRSKOHRADIŠTSKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

HANÁ

- Nejvýraznější etnografický region Moravy
- Historické a kulturní jádro Moravy
- Uvádí již mapa Komenského z r. 1627
- Úrodná oblast, ekonomická a sociální stabilita, udržování tradic
- Výrazné prvky v odívání – oblíbená žlutá barva
- Bohatší architektura – žudro, arkády

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční občeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

MALÁ HANÁ

- Malý přechodný etnografický region v okolí městeček Konice a Jevíčko
- Hanácký dialekt
- Kulturní příbuznost s Podhoráckem – typ osídlení, odívání, kroj
- Severně sousedí s německým jazykovým ostrovem Hřebečsko
- Oblast chudší - delší přetrvání dřeva jako stavebního materiálu. Ale také opuk - jako jediná na historické Moravě (ještě v údolí Svitavy v sousedství)

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční obyčeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

0 5 10 15 20 25 30 35 40 50 km

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

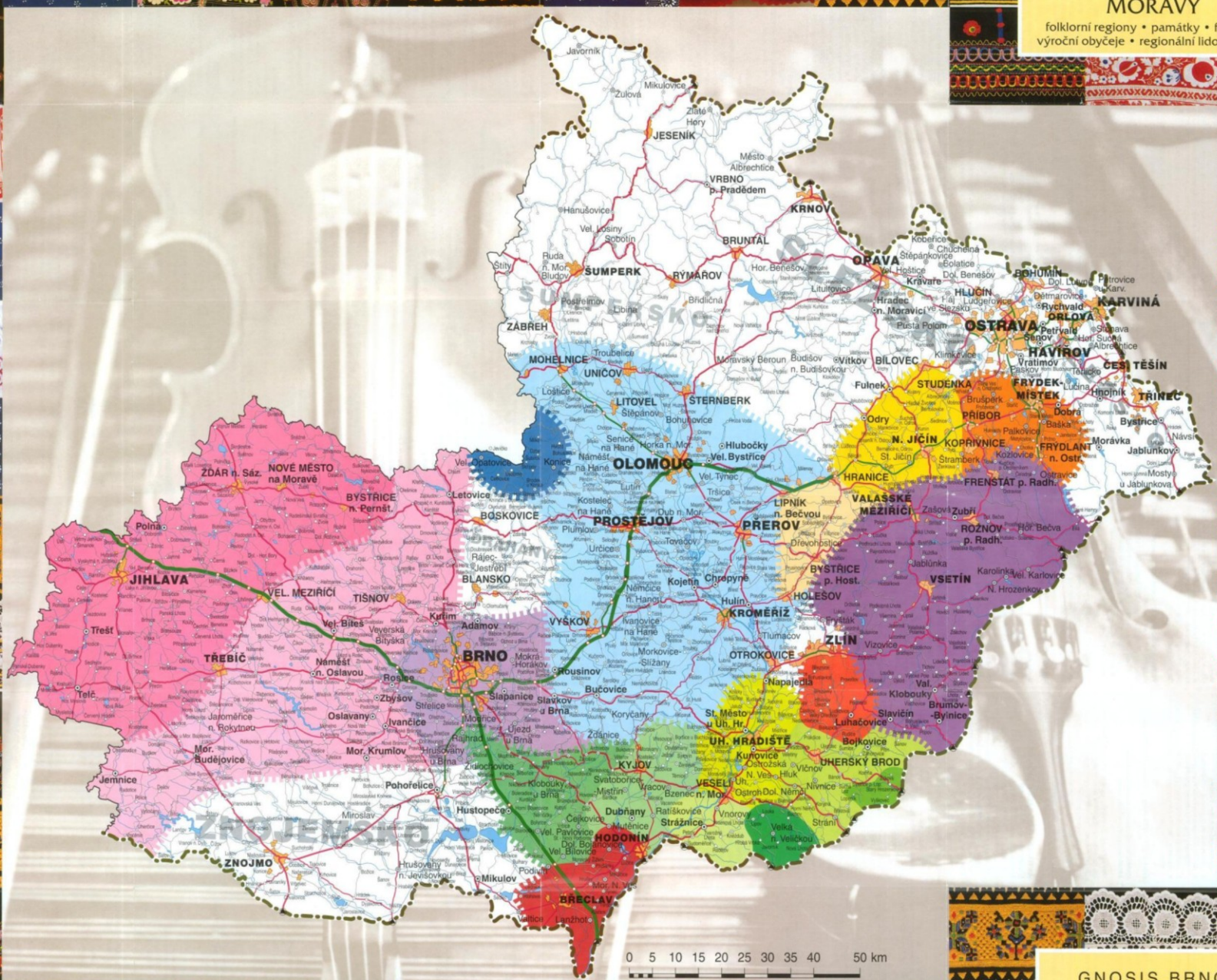
HANÁCKÉ SLOVÁCKO

- Přejchodná oblast Hané a Moravského Slovenska (Slovácka)
- Jazyková i kulturní podvojnost ve vnímání obyvatel i badatelů
- 16.stol. Charvátská kolonizace – asimilace
- 18.stol. Čejč – znovu založená obec - osadníci z Lotrinska (dodnes franc. jména)
- Blízká dostupnost průmyslového Brna a Vídně - inovace v hmotné i duchovní kultuře obyvatel

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční obyčeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTSKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

0 5 10 15 20 25 30 35 40 50 km

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

SLOVÁCKO

- Nejrozsáhlejší národopisný region se složitým historickým vývojem:
- Do pol. 12. stol. převážně patřil k Uhrám, pak až do 18. stol. četné nájezdy z východu, vč. Turků => přínos genů i kultury. Velká pestrost (často od vesnice k vesnici).
- Nestejnorodé oblasti – nížiny i hory: Dolňácko = Kyjovsko + Strážnicko + Uherskobrodsko + Uherskohradištsko.
- Horňácko, Kopanice, Podluží.
- V Čechách paradoxně považován za „nejtypičtější Moravu“, její symbol.

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční občeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

LUHAČOVICKÉ ZÁLESÍ

- Zaniklý etnoregion a vymizelá etnografická skupina obyvatel.
- Historie – pomezí Valašska a Slovácka, měl přechodný charakter.
- Zánik původního Zálesí ještě před možným zájmem prvních badatelů => málo ikonografických pramenů.
- Mapa Komenského z r. 1627: „za lesem“.
- Antonín Václavík – monografie 1930.
- Vymezení regionu na okolí Luhačovic.

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční obyčeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTSKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

VALAŠSKO

- Národopisná oblast a obyvatelstvo na východní Moravě, nejvíce sporných názorů na původ obyvatel. Zpravidla názor: Valach = pastevec
- Nejasný původ obyvatel, neprokázaná hypotéza o rumunském původu moravských Valachů. Spíše lidé vytlačení Rumuny z východních a severovýchodních Karpat, část Valachů ze Slovenska
- Specifický styl života – pastevectví, drsnější podmínky v horských oblastech, reformační hnutí
- Typická roubená architektura – umožněna výskytem rovných klád (hory - jedle, smrk), specifická obydlí – koliby v horách. Co je to koliba? – *zkuste si přesně zodpovědět.*

FOLKLORNÍ MAPA MORAVY

folklorní regiony • památky • festivaly
výroční obyčeje • regionální lidová hudba

- HORNÁČKO
- KOPANICE (Moravské)
- HANÁCKÉ SLOVÁCKO
- KYJOVSKO
- STRÁŽNICKO
- UHERSKOBRODSKO
- UHERSKOHRADIŠTKO
- PODLUŽÍ
- HANÁ
- MALÁ HANÁ
- HORÁČKO (Moravské)
- PODHORÁČKO
- BRNĚNSKO
- HOSTÝNSKÉ ZÁHOŘÍ
- KRAVAŘSKO
- LAŠSKO
- LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ
- VALAŠSKO

GNOSIS BRNO

© JIŘÍ PLOCEK 2002, 2. VYDÁNÍ - OPRAVENÉ

1 Část mapy Moravy od JA. Komenského z roku 1627 – nejstarší příklad kartografického zaznamenání národopisných oblastí (Hané a Zálesí) na Moravě.

99 Roubená horácká usedlost s přistěnnými sloupy.
Kadov u Nového Města na Moravě, 30. léta 20. století.

102 Štít valašského domu s datací 1872. Seninka č. 7. Foto R. Jeřábek 1970.

97 Valašský roubený dům z roku 1879, Poteč u Valašských Klobouk. Foto M. Válka 2000.

98 Konstrukce nároží roubeného domu z roku 1857.
Poteč u Valašských Klobouk. Foto M. Válka 2000.

100 Jihohanačský hliněný dům. Rostěnice u Vyškova.
Foto L. Marek 1914.

101 Valbové střechy kryté doškem. Ruprechtov na Vyškovsku.
Foto K. Fojtík 1960.

239 Nejstarší doklad
názední malby
z Podluží. Helešicův
domek č. 168 ve Staré
Břeclavi. J. Mánes,
polovina 19. století.

240 Malované žudro, Tasov č. 52. Foto R. Jeřábek 1979.

241 Poslední fáze názední malby na Podluží. Lanžhot č. 155. Foto R. Jeřábek 1977.

30 Větrný mlýn v Zeleně Hoře. Čtyřicátá léta 20. století.

31 Vinobraní ve Strážnici. Foto J. Chlud 1910.

43 Pasáček ovcí v Javorníku. Foto J. Chlud kolem r. 1910.

200 Vynášení smrtky v Ořechově u Brna. Děvčata se smrtolkou. Kolem roku 1914.

213 Stárci s prapory (fedry) a sklepník. Hody v Krumvíři v roce 1935.

293 Hornáčekti hudeci
a taněčníci na
Lidovém koncertě
v Brně, 1892.

294 Valašská muzika
Jana Pellára na
Národopisné výstavě
Československé
v Praze, 1895.

321 Kolo na lidové slavnosti u hostince Zum Eisenhammer na okraji Jihlavy, asi 1910. Horácko.

322 Folklorní slavnost. Plže u Petrova. 30. léta 20. století. Foto R. Navrátil.

214 Hody (kirito) moravských Charvátů ve Frélichově (nyní Jevišovka) v roce 1931.

168 W. Horn: Svobodný pár z břeclavského panství (1837).

169 W. Horn: Manželský pár z břeclavského panství (1837).

170 W. Horn: Manželský pár z milotického panství (1837).

171 W. Horn: Svobodný pár z bzeneckého panství (1837).

Literatura k urbanismu a lidové architektuře

- Václav Měnil (1980): Lidová architektura v Československu. (velmi dobrá!)